

Aneks

Danuta Walkiewicz

STUDIA REGIONALNE W PRACACH KATEDRY GEOGRAFII REGIONALNEJ I SPOŁECZNEJ

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie dorobku pracowników Katedry Geografii Regionalnej i Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie prac badawczych dotyczących studiów regionalnych zarówno w warstwie empirycznej jak i teoretyczno-metodologicznej

1. Tradycyjna geografia regionalna

W nurcie tradycyjnej geografii regionalnej w łódzkim ośrodku geograficznym powstały monografie regionalne stanowiące całościową charakterystykę według klasycznego układu (tj. poszczególnych komponentów środowiska geograficznego), a także prace dotyczące delimitacji regionów i regionalizacji administracyjnej. W badaniach tych uczestniczyli także pracownicy obecnej Katedry Geografii Regionalnej i Społecznej.

1.1. Monografie regionalne

Pracownicy Katedry zaangażowali się w opracowanie monografii nowego województwa łódzkiego (Liszewski 2001) utworzonego w wyniku ostatniej reformy administracyjnej z 1999 roku w części dotyczącej gospodarki regionu: przemysłu, rolnictwa i gospodarki leśnej (A. Suliborski, D. Walkiewicz).

1.2. Badania nad delimitacją regionów

Istotnym wkładem w tej dziedzinie są prace A. Suliborskiego dotyczące delimitacji regionów miejskich w ramach szerszego nurtu badań prowadzonych w łódzkim ośrodku geograficznym związanych z identyfikacją powiązań przestrzennych w zakresie: dojazdów do pracy, powiązań produkcyjnych, powiązań usługowych, migracji stałych. Empiryczna weryfikacja dotyczyła Nysy (1985, 1989), Sieradza (1982) a także strefy podmiejskiej Łodzi (1985).

1.3. Prace nad regionalizacją administracyjną kraju

Inny nurt badań regionalnych podejmowanych w łódzkim ośrodku dotyczył zagadnień regionalizacji administracyjnej Polski. Pracownicy Katedry podejmowali wątek podziałów terytorialnych i ich uwarunkowań (Suliborski, 1995) oraz włączyli się w szerokie badania całego ówczesnego Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni nad delimitacją województwa łódzkiego, zarówno w aspekcie koncepcyjno-metodologicznym badań (Suliborski 1996, 1997, 1999), jak i empirycznym (Suliborski, Rembowska, Walkiewicz, 1999). Kontynuacją tej problematyki były badania nad funkcjonowaniem powiatów w aglomeracji łódzkiej (Suliborski i inni 2000), m. in. w związku z planowaną korektą podziału powiatowego i wydzieleniem powiatu brzezińskiego.

2. Prace empiryczne w ramach studiów regionalnych

Podobnie jak większość łódzkich geografów pracownicy Katedry prowadzili szereg badań empirycznych dotyczących wybranych problemów w jednostkach regionalnych. Niemal wszystkie prace poświęcono regionowi łódzkiemu. Stanowią one nieco ponad połowę wszystkich zidentyfikowanych prac (tab. 1). Przyjmowano tu kategorię regionu administracyjnego (województwa), bądź regionu miejskiego. Wyjątek stanowią badania nad regionem gospodarczym (Bełchatowski Okręg Przemysłowy) i planistyczno-statystycznym (region centralny wg klasyfikacji NUTS, który stanowią obecne województwa łódzkie i mazowieckie).

Tabela 1. Struktura prac pracowników Katedry Geografii Regionalnej i Społecznej w zakresie badań regionalnych

Rodzaj prac	Liczba prac	Odsetek
Opracowania empiryczne	52	67
Tradycyjna geografia regionalna:	11	14
- rozdziały w monografii regionalnej	3	4
- delimitacja regionu	5	6
- regionalizacja administracyjna kraju	3	4
Studia regionalne	41	53
Problematyka:		
- społeczna	7	9
- osadnicza	19	25
w tym funkcjonalna	12	16
- ogólnogospodarcza	8	10
- przemysłowa	1	1
- transportowa	1	1
- polityczno-administracyjna	1	1
- inne	4	5
Podręczniki do edukacji regionalnej	5	6
Prace teoretyczno-metodologiczne	21	27
Razem	78	100

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród nich należy wymienić opracowania odnoszące się do regionu łódzkiego jako całości (łącznie 14 artykułów). Na uwagę zasługują zwłaszcza publikacje w ramach monograficznych opracowań będących efektem realizacji projektów badawczych (KBN, MNiSzW) wspólnie z Zakładem Ekonomiki Regionalnej i Ochrony Środowiska UŁ (obecnie Katedra Gospodarki Regionalnej i Środowiska UŁ) dotyczące struktur i procesów w regionie łódzkim (2002), przestrzennego zróżnicowania procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim (2006).

Przed 1999 rokiem powstały prace (8 publikacji) dotyczące „nowych” województw utworzonych w 1975 roku z wcześniejszego dużego województwa łódzkiego, m.in. sieradzkiego (A. Suliborski), piotrkowskiego (Suliborski, Rembowska), płockiego (Suliborski, Walkiewicz).

Dużą grupę stanowią opracowania dotyczące regionu miejskiego Łodzi, który jest różnie nazywany – najczęściej aglomeracja łódzka, łódzki obszar metropolitalny (ŁOM), rzadziej strefa podmiejska. Jedną z ważniejszych jest monografia problemowa tego obszaru o przemianach społeczno-gospodarczych wsi pod wpływem transformacji ustrojowej (Wójcik 2008). Podjęto też we współpracy z zespołem wcześniej wspomnianej Katedry Gospodarki Regionalnej i Środowiska badania nad procesami integracji i dezintegracji w ŁOM, a wyniki badań zostały opublikowane w dwutomowym opracowaniu: *Łódzka metropolia: problemy integracji gospodarczej oraz Łódzka metropolia: problemy integracji przestrzennej i społecznej* (2010).

Podjęmowana w ramach studiów nad regionem łódzkim problematyka jest odzwierciedleniem zainteresowań badawczych pracowników Katedry i ich specjalizacji przedmiotowej oraz koegzystencji różnych podejść badawczych. Najliczniej reprezentowane są prace o problematyce osadniczej (blisko połowa wszystkich opracowań w ramach studiów regionalnych), wśród których dominują te poświęcone funkcjom i strukturze funkcjonalnej oraz przestrzenno-funkcjonalnej. Dotyczą one przemian funkcjonalnych i procesów integracji funkcjonalnej zarówno podsystemu miejskiego (Suliborski 1994, Suliborski, Walkiewicz 1997, 1998) jak i wiejskiego (Wójcik 2008, 2009, 2010). Podejmowano też wątek procesu urbanizacji i suburbanizacji.

W dalszej kolejności wymienić należy opracowania dotyczące problemów ogólnogospodarczych (Rembowska 1987, Wójcik 2004, 2006, 2008, 2009, Suliborski, Walkiewicz 2009) oraz społecznych, obejmujących m.in. badania warunków życia i warunków mieszkaniowych (Rembowska 1994, Suliborski 1985), tożsamości regionalnej i lokalnej (Rembowska 1995, 2000, 2002, Wójcik 2010). Pojedyncze artykuły traktują o zagadnieniach przemysłu (Walkiewicz 2010), rolnictwa (Wójcik 2007), transportu (Walkiewicz, Wójcik 2010) i problematyki administracyjnej (Suliborski, Walkiewicz 2000).

Wspomnieć należy również o opracowaniach kartograficznych związanych z problematyką regionu łódzkiego, które znalazły się w *Atlasie Łodzi* (2002). Seria map autorstwa A. Suliborskiego i D. Walkiewicz dotyczyła m.in. Łodzi

w regionalnym systemie osadniczym i transportowym, oddziaływania usługowe Łodzi i zasięgu przestrzennego Łodzi w ocenie społeczności lokalnych.

3. Podręczniki do edukacji regionalnej

Wśród publikacji z zakresu studiów regionalnych i geografii regionalnej należy również wymienić opracowania podręczników do edukacji szkolnej. A. Suliborski był współautorem podręczników do geografii regionalnej Polski (Z. Batorowicz, A. Suliborski, 1983 i późniejsze wydania) oraz wiedzy o regionie łódzkim (Liszewski, Koter, Suliborski, 1999, 2003) oraz autorem artykułów traktujących o geografii regionalnej w edukacji geograficznej (Suliborski 2003a, 2003b).

4. Ujęcia teoretyczno-metodologiczne

Niezwykle istotne znaczenia z punktu widzenia nurtu regionalnego w geografii mają publikacje podejmujące namysł teoretyczny i metodologiczny w tym zakresie. Podkreślić przy tym należy, iż mimo dużego dorobku badań empirycznych łódzkiej geografii w nurcie tradycyjnej geografii regionalnej i studiów regionalnych wątek teoretyczno-metodologiczny podejmowano rzadko (Walkiewicz 2012). Na tym tle znaczący jest dorobek pracowników Katedry Geografii Regionalnej i Społecznej obejmujący 21 publikacji (blisko 30% wszystkich opracowań z zakresu badań regionalnych). W ostatnich latach głównie za sprawą A. Suliborskiego podjęto dyskusję nad współczesną kondycją i podstawami teoretycznymi geografii regionalnej. Wcześniejsze jego prace zawierały propozycje metodyczne i metodologiczne regionalnych badań strefy podmiejskiej (1985), badań rozwoju układów regionalnych i lokalnych (1994) i delimitacji regionów administracyjnych (1994, 1996, 1997, 1999). W ostatnim okresie ukazały się artykuły na temat teoretycznych podstaw geografii regionalnej (2006, 2008, 2012). Z jego inicjatywy Katedra Geografii Regionalnej i Społecznej (wcześniej Zakład Geografii Regionalnej i Społecznej) we współpracy z Instytutem Geografii i Gospodarki Przestrzennej Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy od 2004 roku organizuje Kolokwium Teoretyczno-Metodologiczne pt. „Podstawowe idee i koncepcje geograficzne w świetle przemian geografii i współczesnego świata”, które były polem dyskusji i refleksji dotyczącej m.in. regionu (2007 rok) oraz geografii regionalnej jako szansy na scalenie i syntezę wiedzy geograficznej (2009 rok).

Z punktu widzenia studiów regionalnych istotne są rozważania teoretyczne nad koncepcją regionu zawarte w opracowaniach A. Suliborskiego (1994b, 2003a, 2003b), M. Wójcika (2012) oraz K. Rembowskiej odnoszące się przede wszystkim do kategorii regionu społecznego w geografii podejmujące wątek tożsamości regionalnej i lokalnej (2002, 2003, 2005, 2006) i regionu transgranicznego (1998).

5. Podsumowanie

Z przeprowadzonej analizy prac badawczych w zakresie studiów regionalnych wynikają następujące wnioski:

1. Niewątpliwym osiągnięciem geografów Katedry Geografii Regionalnej i Społecznej jest znaczący dorobek w zakresie prac dotyczących zagadnień teoretycznych, koncepcji regionu, geografii regionalnej i metodologii geograficznych studiów regionalnych. Podkreślić należy, że refleksja nad podstawami teoretyczno-metodologicznymi studiów regionalnych jest tu znacznie częściej podejmowana niż w innych jednostkach łódzkiego ośrodka geograficznego, co znalazło wyraz w liczbie artykułów poświęconych temu zagadnieniu i jego stosunkowo wysokim udziale w całości badań regionalnych. Specyfiką jednostki jest obecność różnych wzorców postępowania badawczego i z wyraźną ewolucją w kierunku wzrostu społecznego wymiaru badań. Zaznaczyć też należy, iż przyjęty podział jest uproszczony a składnik metodologiczny jest również obecny w wielu opracowaniach zaklasyfikowanych jako empiryczne.

2. Regionalne studia o charakterze empirycznym Katedry koncentrowały się w regionie łódzkim. Liczne opracowania przyjmujące głównie pozytywistyczny, strukturalistyczny i humanistyczny wzorzec postępowania badawczego dostarczyły wiedzy o procesach i problemach społecznych, osadniczych i gospodarczych zarówno podsystemu miejskiego jak i wiejskiego oraz funkcjonowaniu regionu jako całości. Przyczyniły się też do rozpoznania czynników i mechanizmów transformacji społeczno-gospodarczej regionu i próby syntezy.

3. Ważną rolę odegrało włączenie się do regionalnej edukacji w zakresie geografii regionalnej Polski i geografii regionu łódzkiego i współudział A. Suliborskiego w opracowaniu podręczników szkolnych dla liceum i gimnazjum.

4. Należy podkreślić również powiązania badań geografów Katedry z praktyką życia społeczno-gospodarczego, m.in. w zakresie badań nad podziałem administracyjnym oraz udział w przygotowaniu regionalnej strategii rozwoju (województwa łódzkiego).

Literatura:

Sześćdziesiąt lat geografii w Uniwersytecie Łódzkim (1945-2005), T. 2 Spis publikacji pracowników kierunku geograficznego Uniwersytetu Łódzkiego, 2005, UŁ, Wydz. Nauk Geograf., Łódź.

Walkiewicz D., 2012, *Geografia regionalna w ośrodku łódzkim – teoria i praktyka badawcza*, [w:] Podstawowe idee i koncepcje w geografii, tom 6 - Geografia regionalna – scalenie i synteza wiedzy geograficznej, W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.).

X-lecie WNG. Publikacje 2001-2010, Łódź 2011.

Wykaz publikacji pracowników Katedry Geografii Regionalnej i Społecznej w zakresie studiów regionalnych:

I. Prace teoretyczno-metodologiczne

- Rembowska K., 1998, *Borderland-neighbourhood of culture* [w:] Borderlands of transborder regions – geographical, social and political problems, M. Koter, K. Heffner (red.), "Region and Regionalism", No.3, University of Łódź, Silesian Institute in Opole, Opole-Łódź, s. 23-28.
- Rembowska K., 2003, *Region i lokalność w świetle nowych geograficznych perspektyw badawczych* [w:] Wymiar i współczesne interpretacje regionu, I. Sagan, M. Czepczyński (red.), Uniwersytet Gdański, Katedra Geografii Ekonomicznej, Gdańsk-Poznań, s. 33-42.
- Rembowska K., 2005, *Globalisation, multiculturalism and changing identity* [w:] The role of borderlands in United Europe. Historical, ethnic and geopolitical problems of borderlands, M. Koter, K. Heffner (red.), "Region and Regionalism", No. 7, vol. 2. University of Łódź, Governmental Research Institute, Silesian Institute Society, Łódź-Opole, s. 185-192.
- Rembowska K., 2006, *Tożsamość jako czynnik rozwoju lokalnego i regionalnego* [w:] Przestrzenne zróżnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 71-84.
- Rembowska K., 2010, *Integracja i dezintegracja społeczno-przestrzenna. Współczesny wymiar problemu* [w:] Łódzka Metropolia. Problemy integracji społecznej i przestrzennej, A. Suliborski, Z. Przygodzki (red.), Wydawnictwo Biblioteka, Łódź, s. 13-22.
- Rembowska K., 2012, *Geografia regionalna jako opowieść* [w:] Podstawowe idee i koncepcje w geografii, Tom 6 – Geografia regionalna – scalenie i synteza wiedzy geograficznej, W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.).
- Suliborski A., 1985, *Delimitacja strefy podmiejskiej Łodzi. Analiza pojęć i założeń metodologicznych* [w:] Pojęcia i metody badań strefy podmiejskiej, Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica, 5, s. 213-229.
- Suliborski A., 1994a, *Koncepcja badań rozwoju układu regionalnego i lokalnego województwa piotrkowskiego* [w:] Kształtowanie się struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz więzi regionalnych województwa piotrkowskiego, M. Koter, A. Suliborski, (red.), Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica, 18, s. 3-10 (współautor M. Koter).
- Suliborski A., 1994b, *Region and regionalism a political-geographical approach* [w:] *Inner Divisions. Region And Regionalism*, University of Łódź, Department of Political Geography and Regional Studies, Governmental Research Institute, Silesian Institute in Opole, Łódź-Opole, s. 9–32 (współautor M. Koter).
- Suliborski A., 1994c, *Uwarunkowania polityczne i społeczne koncepcji podziałów terytorialnych Polski* [w:] Geopolitické trendy v stredo-europejských regionoch a ich vplyv na teritoriálne štruktúry. Zborník z medzinárodného seminára. Metodické Centrum Banská Bystrica, Univerzita M. Bela Banská Bystrica, s. 32–40.

- Suliborski A., 1997, *Metoda badania społecznej akceptacji zmian podziału administracyjnego Polski i preferencji administracyjnych społeczności lokalnych w strefie zanikających wpływów Łodzi* [w:] Teritoriálna organizácia administratívnych systémov štátu. Acta Universitatis Matthiae Belii, Fakulta Prirodných Vied, Geografické Študie, No. 3, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, s. 50-57.
- Suliborski A., 1999, *Metodyczne i metodologiczne podstawy badań preferencji administracyjnej i poziomu akceptacji reformy terytorialnej oraz związków przestrzennych mieszkańców wybranych gmin regionu łódzkiego*, [w:] Zasięg regionu łódzkiego w świetle badań społecznych preferencji przynależności administracyjnej i powiązań społeczno-gospodarczych (szczegółowe wyniki badań społeczności lokalnych w peryferycznej strefie potencjalnego województwa łódzkiego), A. Suliborski (red.), Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica, 1, Wyd. UŁ, Łódź, s. 31-40.
- Suliborski A., 2003, *Koncepcja funkcji miejsca w badaniu zróżnicowania społeczno-gospodarczego regionu miejskiego*. [w:] Wymiar i współczesne interpretacje regionu, I. Sagan, M. Czepczyński (red.), Uniwersytet Gdański, Katedra Geografii Ekonomicznej, Gdańsk-Poznań, s. 217-225.
- Suliborski A., 2003, *Region w nauczaniu geografii*, „Przegląd Edukacyjny”, 2 (39), Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi, Łódź, s. 2-12.
- Suliborski A., 2003, *Region w syntezie i edukacji geograficznej* [w:] Kulturowy aspekt badań geograficznych. Studia teoretyczne i regionalne, E. Orłowska, J. Klementowski (red.), Polskie Towarzystwo Geograficzne, Oddział Wrocławski, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 51-63.
- Suliborski A., 2006, *Nowy paradygmat rozwoju* [w:] Przestrzenne zróżnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 343-358 (współautor: A. Jewtuchowicz).
- Suliborski A., 2006, *The importance of regional geography for the unity of geography*, Geografická Revue, Fakulta Prirodných Vied, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Katedra Geografie, Ročník 2, číslo 2, s. 40-48.
- Suliborski A., 2008, *O znaczeniu syntezy naukowej w geografii* [w:] Stan i perspektywy rozwoju geografii w Polsce. Raport z prac Komitetu Nauk Geograficznych Polskiej Akademii Nauk w kadencji 2003-2006, S. Liszewski, J. Łoboda, W. Maik (red.), Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz, s. 79-90.
- Suliborski A., 2012, *Geografia regionalna a jedność Geografii* [w:] Podstawowe idee i koncepcje w geografii, Tom 6 – Geografia regionalna – scalenie i synteza wiedzy geograficznej, W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.).
- Wójcik M., 2007, *Multicultural places – a new dimension of the regional space in the globalisation period* [w:] Regions in the process of European integration. Dilemmas of regional policy in the European integration, M. Koter, K. Heffner (red.), “Region and Regionalism”, No. 8, vol. 2. University of Łódź, Governmental Research Institute, Silesian Institute Society, Łódź-Opole, s. 119-123.

Wójcik M., 2012, *Koncepcja „nowej” geografii regionalnej* [w:] Podstawowe idee i koncepcje w geografii, Tom 6 – Geografia regionalna – scalenie i synteza wiedzy geograficznej, W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.).

II. Prace empiryczne

Dotyczące delimitacji regionu

Rembowska K., 1999, *Spoleczna percepcja projektów podziału administracyjnego Polski wśród mieszkańców miast i gmin północno-wschodniej części województwa skierniewickiego*. [w:] Zasięg regionu łódzkiego w świetle badań społecznych preferencji przynależności administracyjnej i powiązań społeczno-gospodarczych (szczegółowe wyniki badań społeczności lokalnych w peryferycznej strefie potencjalnego województwa łódzkiego), A. Suliborski (red.), Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica, 1, Wyd. UŁ, Łódź, s. 87-101.

Suliborski A., 1982, *Zewnętrzne i wewnętrzne strefy oddziaływania handlu detalicznego w Sieradzu* [w:] Sieradz – studia nad organizacją przestrzeni miasta, Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica, 1, s. 111-127.

Suliborski A., 1985, *Region miejski Nysy w świetle powiązań społeczno-gospodarczych* [w:] Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Opole 5-8 września 1985. Polskie Towarzystwo Geograficzne, Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Opole-Warszawa, s. 110-111 (współautor W. Michalski).

Suliborski A., 1989, *Region miejski Nysy w świetle powiązań społeczno-gospodarczych*, Studia Społeczno-Ekonomiczne, t. 14, s. 47-61.

Suliborski A., Walkiewicz D., 1999, *Spoleczne preferencje przynależności administracyjnej mieszkańców południowo-zachodniej części województwa płockiego oraz ich powiązania funkcjonalne i migracyjne*. [w:] Zasięg regionu łódzkiego w świetle badań społecznych preferencji przynależności administracyjnej i powiązań społeczno-gospodarczych (szczegółowe wyniki badań społeczności lokalnych w peryferycznej strefie potencjalnego województwa łódzkiego), A. Suliborski (red.), Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica, 1, Wyd. UŁ, Łódź, s. 73-85.

Prace w ramach studiów regionalnych

Rembowska K., 1987-1988, *Zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa piotrkowskiego*, Studia Regionalne, T. XI-XII, s. 41-52 (współautor: W. Michalski).

Rembowska K., 1990, *Wsie obszarów depopulacji w oczach ich mieszkańców* [w:] Wyludnianie się wsi w Polsce Centralnej (na obszarze województwa piotrkowskiego), W. Michalski (red.), Wyd. PAN, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Biuletyn Informacyjny, z. 2, Warszawa, s. 206-223.

Rembowska K., 1994, *Przestrzenne zróżnicowanie warunków życia wiejskiej ludności województwa piotrkowskiego na przykładzie wybranych gmin* [w:] Kształtowanie się struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz więzi regionalnych województwa piotrkow-

- skiego, M. Koter, A. Suliborski, (red.), *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica*, 18, s. 103-114.
- Rembowska K., 1995, *Local and regional consciousness, the case of the Łódź region* [w:] *Region and regionalism. Social and political aspects*, M. Koter (red.), "Region and regionalism", No. 2, University of Łódź.
- Rembowska K., 2000, *Tożsamość lokalna i regionalna. Region łódzki* [w:] *Studia z geografii społeczno-ekonomicznej*, J. Dzieciuchowicz, (red.), *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 3, s. 3-9.
- Rembowska K., 2002, *Tożsamość regionalna mieszkańców województwa łódzkiego*. [w:] *Struktury i procesy kształtujące łódzki region społeczno-gospodarczy*, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), *Zakład Ekonomiki Regionalnej i Ochrony Środowiska UŁ, Łódź*, s. 61-76.
- Suliborski A., 1977, *Główne cechy struktury przestrzennej województwa sieradzkiego*, *Geografia w Szkole*, R. XXX, nr 5, s. 195-200.
- Suliborski A., 1978, *Zmiany funkcji miast województwa łódzkiego w latach 1960-1970* (streszczenie pracy doktorskiej), *Dokumentacja Geograficzna IGiPZ PAN*, z. 6, s. 70-71.
- Suliborski A., 1984, *Funkcja turystyczna rejonu Zbiornika Otmuchowskiego*, *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica*, 3, s. 99-117 (współautor A. Matczak).
- Suliborski A., 1985, *Procesy urbanizacyjne w strefie podmiejskiej na przykładzie gminy Dobroń* [W:] *Pojęcia i metody badań strefy podmiejskiej*, *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica*, 5, s. 357-367 (współautor W. Michalski).
- Suliborski A., 1985, *Zmiana warunków mieszkaniowych na obszarze przyszłego Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego we wstępnej fazie industrializacji* [w:] *Zmiany w środowisku przyszłego Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego. Stan z okresu przedinwestycyjnego i wstępnej fazy pracy elektrowni*, S. Liszewski (red.), *Wyd. PWN, Warszawa*, s. 297-316.
- Suliborski A., 1985, *Zmiany w środowisku w rejonie BOP* [w:] *Zmiany w środowisku przyszłego Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego. Stan z okresu przedinwestycyjnego i wstępnej fazy pracy elektrowni*, Liszewski S. (red.), *Wyd. PWN, Warszawa*, s. 297-316 (współautor S. Liszewski).
- Suliborski A., 1994, *Struktura i rola funkcji przemysłowych miast w integracji miejskiej sieci osadniczej województwa piotrkowskiego* [w:] *Kształtowanie się struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz więzi regionalnych województwa piotrkowskiego*, M. Koter, A. Suliborski, (red.), *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica*, 18, s. 55-76.
- Suliborski A., 1994, *Struktura przestrzenno-funkcjonalna oraz więzi terytorialne w regionie piotrkowskim – synteza problemu* [w:] *Kształtowanie się struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz więzi regionalnych województwa piotrkowskiego*, M. Koter, A. Suliborski, (red.), *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica*, 18, s. 115-122 (współautor M. Koter).
- Suliborski A., Walkiewicz D., 1997, *The role of the industrial functions of the towns in the processes of integration of the settlement Network (example of Płock voivodeship)* [w:] *Small European regions during transition period. Transformation of settlement*

- systems, K. Heffner, M. Ravbar (red.), Governmental Research Institute, Silesian Institute in Opole. Opole, s. 91-99.
- Suliborski A., Walkiewicz D., 1998, *Wpływ transformacji ustrojowej na zmianę roli funkcji przemysłowych w procesach integracji regionalnej sieci osadniczej województwa płockiego*. [w:] *Gospodarka przestrzenna miast polskich w okresie transformacji*, T. Markowski, T. Marszał (red.), Biuletyn KPZK PAN, z. 182, s. 217-240.
- Suliborski A., Walkiewicz D., 2000, *Funkcjonowanie powiatów w aglomeracji łódzkiej. Powiat łódzki wschodni, pabianicki, zgierski*, Katedra Geografii Politycznej i Studiów Regionalnych UŁ, Łódź, 132 s. (współautorzy: E. Klima, A. Rykała).
- Suliborski 2000, *Zmiany funkcji i struktury funkcjonalnej Łodzi oraz ich wpływ na formowanie się regionu Polski Środkowej (województwa łódzkiego)*. [w:] *Geografické problémy teritoriálnych a administratívnych systémov*, P. Čuka (red.), *Geografické Študíe*, No. 7, *Acta Universitatis Matthiae Belii*, Fakulta Prirodných Vied, Katedra Geografie, *Rakusky Ustav Pre Vychodnu a Juhovychodnu Europu*, Banská Bystrica, s. 88-98.
- Suliborski A., 2001, *Gospodarka rolna*, [w:] *Funkcja regionalna Łodzi i jej rola w kształtowaniu województwa*. *Zarys monografii województwa łódzkiego*, S. Liszewski (red.), Wyd. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 278-304.
- Suliborski A., 2001, *Lasy* [w:] S. Liszewski (red) *Funkcja regionalna Łodzi i jej rola w kształtowaniu województwa*. *Zarys monografii województwa łódzkiego*, S. Liszewski (red.), Wyd. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 304-310.
- Suliborski A., 2001, *Problemy i kierunki rozwoju miejskiej sieci osadniczej województwa łódzkiego* [w:] *Strategiczne problemy rozwoju regionów w procesie integracji europejskiej*, A. Jewtuchowicz (red.), Zakład Ekonomiki Regionalnej i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 106-115.
- Suliborski A., 2002, *Funkcjonalna przemiana i integracja systemu miast w regionie łódzkim*. [w:] *Struktury i procesy kształtujące łódzki region społeczno-gospodarczy*, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Zakład Ekonomiki Regionalnej i Ochrony Środowiska UŁ, Łódź, s. 168-211.
- Suliborski A., 2002, *Integracja społeczno-ekonomiczna i główne czynniki zwiększające wewnętrzną spójność regionu łódzkiego* [w:] *Struktury i procesy kształtujące łódzki region społeczno-gospodarczy*, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Zakład Ekonomiki Regionalnej i Ochrony Środowiska UŁ, Łódź, s. 351-361 (współautor: A. Jewtuchowicz).
- Suliborski A., Walkiewicz D., Wójcik M., 2009, *Funkcje aglomeracji łódzkiej w systemie osadniczym kraju i regionu*. [w:] *Agglomeracje miejskie w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Problemy rozwoju, przekształceń strukturalnych i funkcjonowania*, W. Maik (red.), Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz, s. 159-189 (współautorzy: D. Walkiewicz, M. Wójcik).
- Suliborski A., Walkiewicz D., 2009, *Współczesne zróżnicowanie społeczno-gospodarcze województwa łódzkiego*. [w:] *Województwo łódzkie 1919-2009. Studia i materiały*, K. Badziak, M. Łapa (red.), Wyd. Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego, Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział Łódzki, Łódź, s. 243-253.

- Suliborski A., Walkiewicz D., Wójcik M., 2010, *Funkcje i struktura funkcjonalna Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego*. [w:] Łódzka Metropolia. Problemy integracji gospodarczej, A. Jewtuchowicz, M. Wójcik (red.), Wydawnictwo Biblioteka, Łódź, s. 21-39.
- Walkiewicz D., 2001, *Przemysł* [w:] Funkcja regionalna Łodzi i jej rola w kształtowaniu województwa. Zarys monografii województwa łódzkiego, S. Liszewski (red.), Wyd. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 251-278.
- Walkiewicz D., 2002, *Poziom rozwoju sieci osadniczej regionu łódzkiego* [w:] Struktury i procesy kształtujące łódzki region społeczno-gospodarczy, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Zakład Ekonomiki Regionalnej i Ochrony Środowiska UŁ, Łódź, s. 111-152.
- Walkiewicz D., Wójcik M., 2010, *Integracja Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego w świetle rozwoju systemu transportowego* [w:] Łódzka Metropolia. Problemy integracji gospodarczej, A. Jewtuchowicz, M. Wójcik (red.), Wydawnictwo Biblioteka, Łódź, s. 193-209.
- Walkiewicz D., 2010, *Rola przemysłu wysokiej techniki w integracji i metropolizacji Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego* [w:] Łódzka Metropolia. Problemy integracji gospodarczej, A. Jewtuchowicz, M. Wójcik (red.), Wydawnictwo Biblioteka, Łódź, s. 97-108.
- Wójcik M., 2004, *Proces urbanizacji w zewnętrznej strefie regionu miejskiego Łodzi (przykład koluszkowsko-brzezińskiego pasma rozwojowego)* [w:] Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów, A. Jewtuchowicz (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 377-387.
- Wójcik M., 2004, *Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej w wybranych gminach wiejskich aglomeracji łódzkiej*. [w:] Pozarolnicza działalność gospodarcza na obszarach wiejskich, E. Pałka (red.), Studia Obszarów Wiejskich. Komisja Obszarów Wiejskich PTG, Zespół Badań Transformacji Obszarów Wiejskich IGiPZ PAN, t. V, Warszawa, s. 123-136.
- Wójcik M., 2006, *Główne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich województwa łódzkiego*. [w:] Przemiany struktury przestrzennej rolnictwa – sukcesy i niepowodzenia, B. Głębocki, E. Kacprzak (red.), Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 163-176.
- Wójcik M., 2006, *Postrzeganie procesów transformacji przez mieszkańców wsi aglomeracji łódzkiej*. [w:] Przestrzenne zróżnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 217-229.
- Wójcik M., 2006, *Przemiany gospodarcze na obszarach wiejskich aglomeracji łódzkiej (przykład pięciu gmin)* [w:] Przestrzenne zróżnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 313-340.
- Wójcik M., 2006, *Przemiany siedlisk wsi pod wpływem urbanizacji we wschodnim paśmie aglomeracji łódzkiej (koluszkowsko-brzezińskim)*, Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica, 7, s. 201-213.

- Wójcik M., 2006, *Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego regionu łódzkiego* [w:] *Przestrzenne zróżnicowanie procesów transformacji społeczno-gospodarczej w regionie łódzkim*, A. Jewtuchowicz, A. Suliborski (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 87-98.
- Wójcik M., 2007, *Postrzeganie uwarunkowań rozwoju i zmian w rolnictwie przez właścicieli gospodarstw rolnych w okresie transformacji ustrojowej (przykład 5 gmin aglomeracji łódzkiej)*, Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica, 8, s. 85-102.
- Wójcik M., 2007, *Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju osadnictwa wiejskiego w okolicach Łodzi* [w:] *Uwarunkowania przyrodnicze a rozwój obszarów wiejskich*, S. Grykień, W. Hasiński, P. Tomczak (red.), Uniwersytet Wrocławski, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego, Zakład Geografii Społecznej i Ekonomicznej, Katedra Planowania i Urządzania Terenów Wiejskich, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wrocław, s. 179-187.
- Wójcik M., 2008, *Identyfikacja terenów suburbanizacji w strukturze przestrzennej obszarów wiejskich regionu łódzkiego* [w:] *Obszary urbanizacji i semiurbanizacji wsi polskiej a możliwości ich rozwoju w ramach PROW 2007-2013*, T. Markowski, Z. Strzelecki (red.) – Studia KPZK PAN, T. CXIX, s. 140-149.
- Wójcik M., 2008, *Pozarolnicze funkcje obszarów wiejskich aglomeracji łódzkiej*. [w:] *Problemy i metody oceny kontinuum miejsko-wiejskiego w Polsce*, W. Gierańczyk, M. Kluba (red.), Studia Obszarów Wiejskich, Komisja Obszarów Wiejskich PTG, Zespół Badań Transformacji Obszarów Wiejskich IGiPZ PAN, Warszawa, t. XIII, s. 125-137.
- Wójcik M., 2008, *Przemiany społeczno-gospodarcze wsi aglomeracji łódzkiej w okresie transformacji ustrojowej*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 186 s.
- Wójcik M., 2008, *Rozwój osadnictwa wiejskiego w województwie łódzkim*, Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica, 9, s. 115-122.
- Wójcik M., 2009, *Przestrzenne zróżnicowanie potencjału ekonomicznego w regionie centralnym a koncepcja bipolarnego rozwoju aglomeracji Warszawy i Łodzi* [w:] *Współczesne wyzwania miast i regionów*, A. Jewtuchowicz, A. Rzeńca (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 247-262.
- Wójcik M., 2009, *Spatial diversity of economic potential and the concept of bipolar development – the case of Warsaw and Łódź*, European Spatial Research and Policy, Vol. 16, No. 2/2009, s. 93-107.
- Wójcik M., 2009, *Zmiany funkcji gospodarczych obszarów wiejskich województwa łódzkiego (1999-2007)* [w:] *Procesy przekształceń przestrzeni wiejskiej*, E. Rydz, R. Rudnicki (red.), Studia Obszarów Wiejskich, Komisja Obszarów Wiejskich PTG, Zespół Badań Obszarów Wiejskich IGiPZ PAN, Warszawa, t. XVII, s. 213-230.
- Wójcik M., 2010, *Tożsamość lokalna mieszkańców małych miast w obrębie Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego*. [w:] *Łódzka Metropolia. Problemy integracji społecznej i przestrzennej*, A. Suliborski, Z. Przygodzki (red.), Wydawnictwo Biblioteka, Łódź, s. 109-125.
- Wójcik M., 2010, *Zmiany funkcji obszarów wiejskich w województwie łódzkim w ujęciu koncepcji bazy ekonomicznej (1999-2007)* [w:] *Studia nad bazą ekonomiczną miast*

i rynkiem pracy w województwie łódzkim, M. Wójcik (red.), Wyd. Karpacki Instytut Rozwoju Regionalnego w Nowym Sączu, Zakład Geografii Regionalnej i Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, Nowy Sącz-Łódź, s. 57-69.

III. Podręczniki do edukacji regionalnej

Suliborski A., 1983, *Geografia ekonomiczna Polski. Makroregiony gospodarczo-planistyczne*, Wyd. I. Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 266 s. (współautor Z. Batorowicz).

Suliborski A., 1984, *Region turystyczny i podstawy regionalizacji turystycznej kraju*, [w:] Rekreacja ruchowa i turystyka. Skrypt dla studentów AWF, T. Wolańska (red.), Warszawa, s. 183-193.

Suliborski A., 1988, *Geografia ekonomiczna Polski. Makroregiony gospodarczo-planistyczne*, Wyd. II. Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 280 s. (współautor Z. Batorowicz).

Suliborski A., 1993, *Geografia ekonomiczna Polski. Ujęcie regionalne*, Wyd. III zmienione. Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 230 s. (współautor Z. Batorowicz).

Suliborski A., 1999, *Łódź i Region Polski Środkowej. Podręcznik wiedzy o regionie dla liceów*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 369 (współautorzy: M. Koter, S. Liszewski).

Suliborski A., 2001, *Łódź i Region Polski Środkowej. Podręcznik wiedzy o regionie dla liceów*, Wyd. II uzupełnione, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 381 (współautorzy: M. Koter, S. Liszewski).

Suliborski A., 2002, *Łódź i województwo. Podręcznik wiedzy o regionie dla gimnazjum*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, s. 292, (współautorzy: M. Koter, S. Liszewski, T. Wieczorek).